

Η ΑΠΟΦΑΣΗ ΣΤΕ 539/2025 ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΟΥ ΕΝΩΣΙΑΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

**Χριστίνα-Αθηνά
Χριστιανού**
Ασκούμενη Δικηγόρος

Ι. ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Η υπ' αριθμ. 539/2025 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας αφορά τη διενέργεια διαγωνιστικής διαδικασίας για τη σύναψη δημόσιας σύμβασης με τίτλο «Προμήθεια είκοσι πέντε (25) Αμφίβιων Μονοκινητήριων Αεροσκαφών Πυρόσβεσης για τα νησιωτικά συμπλέγματα». Αντικείμενο της σύμβασης ήταν η προμήθεια είκοσι πέντε (25) αμφίβιων μονοκινητήριων (Turborprop) αεροσκαφών (Α.Μ.Α.) πυρόσβεσης Σταθερής Πτέρυγας και συναφών υπηρεσιών υποστήριξης.

Στον διαγωνισμό υποβλήθηκαν συνολικά δύο προσφορές, της αιτούσας την ακύρωση εταιρείας (εφεξής, «η αιτούσα») και ανθυποψήφιάς της εταιρείας.

Της ανωτέρω απόφασης προηγήθηκαν αποφάσεις της Ε.Α.ΔΗ.ΣΥ επί της προδικαστικής προσφυγής που είχε ασκήσει η αιτούσα (και τότε προσφεύγουσα) και του Τ.Α.Ι.ΠΕ.Δ (ως διενεργούσας αρχής για λογαριασμό του Υπουργείου Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας [αναθέτουσα αρχή]) που αφορούσαν, αφενός, την απόρριψη της προσφοράς της αιτούσας (και τότε προσφεύγουσας), και, αφετέρου, την αποδοχή προσφοράς της ανθυποψήφιας εταιρείας.

Δυνάμει των όρων της Διακήρυξης και ειδικότερα σύμφωνα με τον όρο «5. Γενική Περιγραφή Φυσικού Αντικειμένου» του Παραρτήματος Ι («ΠΑΡΑΤΗΜΑ Ι – Αναλυτική Περιγραφή Φυσικού και Οικονομικού Αντικειμένου της Σύμβασης») απαιτείτο η προμήθεια αμφίβιων μονοκινητήριων αεροσκαφών πυρόσβεσης, όπου έκαστο αεροσκάφος να είναι εφοδιασμένο με πιστοποιημένο σύστημα πλωτήρων για αποστολές πυρόσβεσης, καθώς επίσης να είναι κατάλληλα διαμορφωμένο ώστε να δύναται να προσγειώνεται-προσθαλασσώνεται τόσο σε στέρεα, όσο και σε υδάτινη επιφάνεια στον ίδιο κύκλο πτήσης χωρίς αποδιαμόρφωση.

Κατά τη διενέργεια της διαγωνιστικής διαδικασίας, η ανθυποψήφια της αιτούσας εταιρεία, κλήθηκε από την Επιτροπή του Διαγωνισμού (εφεξής, «η Επιτροπή») να παράσχει διευκρινίσεις. Μετά από την αξιολόγηση των διευκρινίσεων, η Επιτροπή διεπίστωσε ότι είχε κατατεθεί το σύνολο των απαιτούμενων δικαιολογητικών και έκρινε την τεχνική της προσφορά πλήρη και σύμφωνη προς τους όρους της Διακήρυξης.

Περαιτέρω, σε σχέση με την προσφορά της αιτούσας, η Επιτροπή διεπίστωσε ότι στο ΕΕΕΣ της δεν είχε δηλωθεί καμία προγενέστερη παράδοση αμφίβιου αεροσκάφους πυρόσβεσης και καμία υλοποίηση σχετικών υπηρεσιών εκπαίδευσης προσωπικού και τεχνικής υποστήριξης, όπως απαιτούνταν από τη Διακήρυξη (έλλειψη η οποία υπήρχε και στο ΕΕΕΣ της δανειοπαρόχου της), καθώς επίσης ότι στην προσφορά της είχε συμπεριληφθεί ενημερωτική επιστολή της δανειοπαρόχου της με την οποία δήλωνε ότι δεν δύναται να προσφέρει αμφίβιο αεροσκάφος, αλλά τροχοφόρο. Τέλος, η Επιτροπή διεπίστωσε ότι από κανένα έγγραφο της προσφοράς της αιτούσας δεν προέκυπτε ότι το προσφερόμενο αεροσκάφος είναι αμφίβιο και ότι στα οικεία σημεία του υποβληθέντος Πίνακα Συμμόρφωσης Τεχνικής Προσφοράς δεν είχε συμπληρωθεί η ένδειξη «ΝΑΙ», αλλά είχε γίνει παραπομπή στην ίδια ως άνω επιστολή. Κατόπιν τούτων, η Επιτροπή έκρινε ότι δεν πληρούνται το κριτήριο επιλογής του όρου 2.2.6 «Τεχνική και Επαγγελματική Ικανότητα» της Διακήρυξης και ότι τα προσφερόμενα από την αιτούσα αεροσκάφη δεν πληρούν τις ελάχιστες και υποχρεωτικές απαιτήσεις των όρων 5.1.3 και 5.1.4 του Παραρτήματος Ι της Διακήρυξης.

Ακολούθως, η Επιτροπή εισηγήθηκε προς το Διοικητικό Συμβούλιο της διενεργούσας αρχής του Διαγωνισμού την αποδοχή των δικαιολογητικών συμμετοχής και της τεχνικής προσφοράς της ανθυποψήφιας της αιτούσας εταιρείας και την απόρριψη της προσφοράς της αιτούσας.

Στη συνέχεια η διενεργούσα αρχή του Διαγωνισμού ενέκρινε το πρακτικό της Επιτροπής, έκανε δεκτά τα δικαιολογητικά συμμετοχής και την τεχνική προσφορά της ανθυποψήφιας της αιτούσας εταιρείας και απέρριψε την προσφορά της αιτούσας.

Η αιτούσα άσκησε προδικαστική προσφυγή ενώπιον της Ε.Α.ΔΗ.ΣΥ κατά της απόρριψης της προσφοράς της και κατά της αποδοχής της προσφοράς της ανθυποψήφιάς της εταιρείας, η οποία αφού εξετάστηκε, απορρίφθηκε. Στη συνέχεια, κατόπιν άσκησης αίτησης ακύρωσης εκ μέρους της αιτούσας, η διαφορά υπήχθη στην κρίση του Συμβουλίου της Επικρατείας.

II. Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΣτΕ

Η υπ' αριθμ. 539/2025 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας παρουσιάζει ενδιαφέρον όσον αφορά το έννομο συμφέρον της αιτούσας να προβάλει λόγους αποκλεισμού κατά της προσφοράς της ανθυποψήφιάς της, ενώ η ίδια η αιτούσα δεν έχει καταστεί οριστικώς αποκλεισθείσα δυνάμει δικαστικής απόφασης έχουσας ισχύ δεδικασμένου. Στη σκέψη 17 της σχολιαζόμενης απόφασης, γίνεται κατ' αρχάς δεκτό ότι η αιτούσα δεν είναι «οριστικώς αποκλεισθείσα». Με άλλα λόγια το ΣτΕ αναφέρεται στη νομολογία του ΔΕΕ¹, το οποίο έχει κρίνει ότι φορέας που δεν έχει αποκλεισθεί οριστικώς από διαγωνισμό, με απόφαση που απέκτησε ισχύ δεδικασμένου, διατηρεί έννομο συμφέρον για την προβολή λόγων ακυρώσεως που αφορούν σε πλημμέλειες των προσφορών ανθυποψηφίων του δεδομένου ότι έχει την προσδοκία ότι, ακόμη και αν ο ίδιος αποκλεισθεί,

¹ Βλ. ΔΕΕ, 11.5.2017, C-131/16, *Archus και Gama*, EU:C:2017:358 και ΔΕΕ, 24.3.2021, NAMA C-771/19, EU:C:2021:232.

πάντως μπορεί δια της ακυρώσεως να επιτύχει τη ματαίωση του διαγωνισμού και την επανα-προκήρυξή του². Επισημαίνει, ωστόσο, το Συμβούλιο της Επικρατείας ότι, παρά το ότι η αιτούσα δεν έχει αποκλεισθεί οριστικώς από τον ένδικο διαγωνισμό, συμμετείχε σε αυτόν με προσφορά που δεν σχετίζεται με το αντικείμενο της σύμβασης, διότι προσέφερε τροχοφόρο αεροσκάφος, το οποίο δεν έχει τη δυνατότητα να «προσθαλασσώνεται σε υδάτινη επιφάνεια στον ίδιο κύκλο πτήσης χωρίς αποδιαμόρφωση», προσέφερε, δηλαδή, αεροσκάφος εντελώς διαφορετικό κατά το βασικό-τερο χαρακτηριστικό του υπό προμήθεια είδους (δηλαδή την αμφίβια λειτουργία του) και εντελώς άσχετο με το φυσικό αντικείμενο της σύμβασης. Στο αυτό συμπέρασμα οδηγείται και εξαιτίας του ότι από την επιστολή της δανειοπαρόχου της προέκυψε ότι η αιτούσα δεν θα μπορούσε να έχει την απαιτούμενη, πρώτη και βασική προϋπόθεση για να συμμετάσχει στη διαγωνιστική διαδικασία, την παροχή δηλαδή του φυσικού αντικείμενου της σύμβασης. Καταλήγει, λοιπόν, ότι, με τα δεδομένα αυτά, η συμμετοχή της αιτούσας στον ένδικο διαγωνισμό και η επιδίωξη ματαίωσής του «παρίσταται καταχρηστική και, συνεπώς, μη άξια δικαστικής προστασίας».

Ο συλλογισμός του ΣτΕ για να αιτιολογήσει την έλλειψη εννόμου συμφέροντος της αιτούσας, στηρίζεται στο ότι εν προκειμένω δεν ευρίσκει πεδίο εφαρμογής η νομολογία του ΔΕΕ σε σχέση με τον οριστικώς αποκλεισθέντα, καθώς –κατά το ΣτΕ– αυτή εφαρμόζεται στις περιπτώσεις που ο διαγωνιζόμενος προσφέρει το ζητούμενο από τη διακήρυξη είδος, προσφέρει, δηλαδή, το συμβατικό αντικείμενο. Στερείται, δηλαδή, εννόμου συμφέροντος αιτών, ο οποίος προσφέρει είδος που «δεν συγκροτεί καν την έννοια του φυσικού αντικείμενου της σύμβασης». Ειδικότερα, επισημαίνει ότι δεν προκύπτει από τις εθνικές και τις ενωσιακές διατάξεις η αναγνώριση σε μη αποκλεισθέντα οριστικώς οικονομικό φορέα, ο οποίος προσφέρει είδος που δεν συγκροτεί καν την έννοια του φυσικού αντικείμενου της σύμβασης, έννομο συμφέρον να επιδιώξει τον αποκλεισμό των ανταγωνιστών του (οι οποίοι προσφέρουν είδος που εμπίπτει στο φυσικό αντικείμενο της σύμβασης), αλλά μόνο στον οικονομικό φορέα που έχει ή είχε έννομο συμφέρον να του ανατεθεί συγκεκριμένη σύμβαση, το αντικείμενο της οποίας προσδιορίζεται από τους όρους της Διακήρυξης.

Μάλιστα, ακολουθώντας, προσδιορίζει την έννοια της «συγκεκριμένης» σύμβασης αναφερόμενο στις αποφάσεις ΔΕΕ, 12.2.2004, *Grossmann Air Service*, C-230/02, EU:C:2004:93, σκ. 25-27, ΔΕΕ, 28.11.2018, *Amt Azienda Trasporti e Mobilità κ.λπ.*, C-328/17 EU:C:2018:958, σκ. 44-46, ΔΕΕ, 9.2.2023, *VZ κατά CA*, C-53/22, EU:C:2023:88, σκ. 29-3, δυνάμει των οποίων προκύπτει ότι «Ως «συγκεκριμένη» δε σύμβαση νοείται και εκείνη στην οποία θα καταλήξει ενδεχόμενη κίνηση νέας διαγωνιστικής διαδικασίας, με όμοιο, κατά τα ουσιώδη χαρακτηριστικά του, αντικείμενο με εκείνο της αρχικής σύμβασης».

Σε συνέχεια των ανωτέρω, καταλήγει στο ότι ελλείπει θεμελίωσης εννόμου συμφέροντος της αιτούσας για την προβολή αιτιάσεων κατά της αποδοχής της προσφοράς της ανθυποψηφίας της, οι λόγοι ακυρώσεως που στρέφονται κατά της αποδοχής της προσφοράς της κρίνονται απορριπτέοι ως προβαλλόμενοι άνευ εννόμου συμφέροντος.

Τέλος, το ΣτΕ επισημαίνει ότι η αιτούσα, για να θεμελιώσει ουσιαστικό δικαίωμα διεκδίκησης της ανάθεσης της σύμβασης σε νέο διαγωνισμό με όμοιο αντικείμενο, θα έπρεπε να υποβάλει εντελώς διαφορετική προσφορά και ότι δεν θα αρκούσε απλή διόρθωση της προσφοράς της ως προς ορισμένες ελλείπουσες τεχνικές προδιαγραφές.

² Βλ. για την ιστορική εξέλιξη της νομολογίας αυτής αντί άλλων και Ν. Κ. Μαρκόπουλο, *Το έννομο συμφέρον αποκλεισθέντος οικονομικού φορέα για την προσβολή πράξεων της διαγωνιστικής διαδικασίας αναθέσεως δημοσίων συμβάσεων*, 2018, διαθέσιμο στο [link](#), καθώς και Δ. Τομαρά, *Δημόσιες Συμβάσεις*, 3η έκδ., 2022, σελ. 146-147.

Το ΣτΕ, προβαίνει, επομένως, σε μία περαιτέρω εκτίμηση ότι, προκειμένου ο οικονομικός φορέας να έχει το έννομο συμφέρον να επιτύχει τη ματαίωση του διαγωνισμού και την επαναπροκήρυξή του, θα πρέπει είναι σε θέση τουλάχιστον να μπορεί να προσφέρει το συμβατικό αντικείμενο, άλλως, σε αντίθετη περίπτωση, το έννομο συμφέρον του προς τούτο ελλείπει, ακόμα και αν δεν είναι οριστικώς αποκλεισθείς, εξαιτίας της καταχρηστικής φύσης άσκησης των αξιώσεών του «[...] διότι, στην περίπτωση αυτή, η συμμετοχή του στον διαγωνισμό, αποβλέπouσα αποκλειστικώς στη ματαίωση της διαγωνιστικής διαδικασίας, παρίσταται καταχρηστική και μη άξια δικαστικής προστασίας». Με άλλα λόγια, θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι το ΣτΕ συνδέει την έννοια της διαδικαστικής προϋπόθεσης της ύπαρξης εννόμου συμφέροντος για δικαστική προστασία με το επί της ουσίας συμφέρον του οικονομικού φορέα, το οποίο συνίσταται στο να κατακυρωθεί υπέρ αυτού ο διαγωνισμός, έστω και κατόπιν επαναπροκήρυξης αυτού, κάτι το οποίο, κατά την κρίσιμη σκέψη της σχολιαζόμενης αποφάσεως «Περαιτέρω, [...] προκύπτει ότι η αιτούσα δεν θα μπορούσε να έχει την απαιτούμενη, πρώτη και βασική, προϋπόθεση για τη συμμετοχή της σε τυχόν νέα διαγωνιστική διαδικασία, τη δυνατότητα, δηλαδή, να προσφέρει το συμβατικό αντικείμενο (πρβλ. ΕΑ ΣτΕ 235/2019 πενταμ. σκ. 28, ΕΑ ΣτΕ 168/2020 σκ. 22, 296/2019 σκ. 9, 30/2019 σκ. 33). Με τα δεδομένα αυτά, τόσο η συμμετοχή της αιτούσας στον ένδικο διαγωνισμό, όσο και η επιδίωξή της να ματαιωθεί ο διαγωνισμός αυτός, κρίνονται ως καταχρηστικές και, συνεπώς, μη άξιες δικαστικής προστασίας. [...] Τούτο δε, διότι ούτε από τις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας (άρθρα 346 παρ. 1 και 2 και 360 παρ. 1 του ν. 4412/2016) ούτε από τις συναφείς διατάξεις της ενωσιακής νομοθεσίας [βλ. άρθρα 1 παρ. 3 της, εφαρμοστέας εν προκειμένω, δικονομικής οδηγίας 89/665/ΕΟΚ (L 395), επίσης άρθρο 1 παρ. 3 της δικονομικής οδηγίας 92/13/ΕΟΚ (L 76)], αναγνωρίζεται σε μη αποκλεισθέντα οριστικώς οικονομικό φορέα, ο οποίος προσφέρει είδος που δεν συγκροτεί καν την έννοια του φυσικού αντικείμενου της σύμβασης, έννομο συμφέρον να επιδιώξει τον αποκλεισμό των ανταγωνιστών του –οι οποίοι προσφέρουν, πάντως, είδος που εμπίπτει, κατ’ αρχήν, στο φυσικό αντικείμενο της σύμβασης– αλλά μόνο “στον ενδιαφερόμενο που έχει ή είχε έννομο συμφέρον να του ανατεθεί” συγκεκριμένη σύμβαση, το αντικείμενο της οποίας προσδιορίζεται από τους μη αμφισβητηθέντες, ως εν προκειμένω, όρους της Διακήρυξης (πρβλ. Ε.Α. 254/2020, 296/2019)» (βλ. σκ. 17 της απόφασης), προϋποθέτει ο διαγωνιζόμενος να έχει ήδη παράσχει με την προσφορά του την απόδειξη ότι είναι σε θέση να προσφέρει το αιτούμενο από τη Διακήρυξη συμβατικό αντικείμενο.

III. Η ΜΕΙΟΨΗΦΙΑ

Η μειοψηφία του ΣτΕ υποστήριξε ότι στην περίπτωση που ο αιτών δεν έχει οριστικώς αποκλεισθεί, ακόμη και αν η προσφορά του δεν ανταποκρίνεται στο φυσικό συμβατικό αντικείμενο, αυτός εξακολουθεί να έχει έννομο συμφέρον να ζητήσει τον αποκλεισμό των ανταγωνιστών του ανεξαρτήτως της βαρύτητας της πλημμέλειας εξαιτίας της οποίας αποκλείσθηκε. Το ίδιο ισχύει και όταν υφίσταται αμφιβολία περί της δυνατότητός του, σε περίπτωση ματαίωσης και επαναπροκήρυξης του διαγωνισμού, να επανυποβάλει προσφορά απαλλαγμένη από τις συγκεκριμένες πλημμέλειες, ενόσω δεν έχει αποκλειστεί οριστικά από τη διαγωνιστική διαδικασία.

Η θέση αυτή δικαιολογείται, κατά την μειοψηφία, λόγω του ότι η ερμηνεία του άρθρου 1, παρ. 3 της Οδηγίας 89/665/ΕΟΚ δεν είναι προφανής, ούτε απαλλαγμένη ευλόγων αμφιβολιών αλλά και επειδή δεν έχει κριθεί νομολογιακά από το ΔΕΕ το εν λόγω ζήτημα. Επομένως, κατά τη μειοψηφία, για την επίλυση της διαφοράς υπάρχει υποχρέωση να αποσταλεί προδικαστικό ερώτημα

στο ΔΕΕ. Όπως επισήμανε η μειοψηφία, ομοίου περιεχομένου ζήτημα τέθηκε σε προδικαστικό ερώτημα κατά το παρελθόν, ωστόσο αυτό δεν απαντήθηκε καθώς κρίθηκε ότι το αιτούν δικαστήριο δεν διευκρίνισε με ποιον τρόπο οι περιστάσεις τις υπόθεσης αντιστοιχούσαν στο ερώτημα αυτό. Συγκεκριμένα, με την Ε.Α. ΣτΕ 235/2019, απεστάλη προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ με συναφή με την προκείμενη περίπτωση ζητήματα, το οποίο ωστόσο απορρίφθηκε ως απαράδεκτο με την απόφαση ΔΕΕ, 24.3.202, NAMA C-771/19, EU:C:2021:232 για τον λόγο ότι δεν αποσαφηνίζονταν οι λόγοι για τους οποίους η απάντηση ήταν αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης, καθώς το αιτούν δικαστήριο δεν διευκρίνισε με ποιον τρόπο οι περιστάσεις της υπόθεσης της κύριας δίκης αντιστοιχούσαν στις περιπτώσεις στις οποίες αναφερόταν το προδικαστικό ερώτημα. Παραμένει, επομένως, το ζήτημα άνευ απάντησης και, εφόσον πρόκειται για εθνικό δικαστήριο οι αποφάσεις του οποίου δεν υπόκεινται σε ένδικο μέσο (βλ. άρθρο 267 ΣΛΕΕ), αυτό οφείλει να αποστείλει προδικαστικό ερώτημα.

Εξάλλου, η μειοψηφία τάσσεται υπέρ της αποστολής προδικαστικού ερωτήματος, προκειμένου να διευκρινιστούν ζητήματα σχετικά με περιπτώσεις όπου η εθνική νομολογική πρακτική ορίζει ότι ο προσφέρων, του οποίου έχει απορριφθεί η προσφυγή κατά του δικού του αποκλεισμού, παύει να έχει έννομο συμφέρον να στραφεί κατά της προσφοράς του ανθυποψηφίου του και ειδικότερα όταν η δική του προσφορά απορρίφθηκε, επειδή δεν κάλυπτε καν το φυσικό αντικείμενο του διαγωνισμού.

IV. ΕΠΙ ΤΗΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΠΡΟΔΙΚΑΣΤΙΚΟΥ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΣ ΑΠΟ ΑΝΩΤΑΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

Είναι γνωστό ότι όταν διαφορά που ανακύπτει ενώπιον ανωτάτου δικαστηρίου κράτους μέλους διέπεται από ενωσιακούς κανόνες, το δικαστήριο αυτό οφείλει, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να αποστείλει προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ προς επίλυση της διαφοράς, εκτός αν το ανακύψαν ζήτημα δεν ασκεί επιρροή, αν η επίμαχη διάταξη του δικαίου της Ένωσης έχει ήδη ερμηνευθεί από το Δικαστήριο ή αν η ορθή εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης παρίσταται τόσο προφανής, ώστε να μην καταλείπει περιθώριο για καμία εύλογη αμφιβολία³. Συνεπώς, εφόσον δεν υφίστανται οι ανωτέρω περιπτώσεις, πρέπει να αποσταλεί προδικαστικό ερώτημα.

Το ΣτΕ εκτιμά κατά πλειοψηφία στη σχολιαζόμενη απόφαση ότι, εν προκειμένω, ελλείπει το έννομο συμφέρον της αιτούσας να προβάλει λόγους αποκλεισμού κατά της προσφοράς της ανθυποψηφιάς της, αν και η αιτούσα δεν έχει καταστεί οριστικώς αποκλεισθείσα δυνάμει δικαστικής απόφασης έχουσας ισχύ δεδικασμένου, καθώς εκείνη ασκεί την αίτησή της με μοναδικό σκοπό τη ματαίωση της διαγωνιστικής διαδικασίας και όχι την ανάθεση της σύμβασης στο πρόσωπό της. Αυτό δε, διότι δεν είναι σε θέση να παράσχει το συμβατικό αντικείμενο. Συνεπώς, σύμφωνα με την εκτίμηση του ΣτΕ, η αιτούσα προβαίνει σε καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος⁴ δικαστικής προστασίας της.

³ Βλ. Βλ. ΔΕΕ, 6.11.1982, *Cilfit κ.λπ.*, C-283/81, EU:C:1982:335, σκ. 21, ΔΕΕ, 9.9.2015, *Ferreira da Silva e Brito κ.λπ.*, C-160/14, EU:C:2015:565, σκ. 38 και 39, ΔΕΕ, 28.7.2016, *Association France Nature Environnement*, C-379/15, EU:C:2016:603, σκ. 50, ΔΕΕ, 4.10.2018, *Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Γαλλικής Δημοκρατίας*, C-416/17, EU:C:2018:811, σκ. 108-110, ΔΕΕ, 6.10.2021, *Consortio Italian Management, Catania Multiservizi SpA κατά Ferroviana Italiana SpA*, C-561/2019 EU:C:2021:799, σκ. 40.

⁴ Πρβλ. σχετικά με την αρχή της απαγόρευσης της κατάχρησης δικαιώματος ΔΕΕ, *Daka*, 1.11.2025, C-422/23, C-455/23, C-459/23, C-486/23, C-493/23, EU:C:2025:592, σκ. 151-159.

Σε συνδυασμό με τα ανωτέρω, το ΣτΕ στη σκέψη 18 της απόφασής του αναφέρει ότι δεν συντρέχει, στην προκείμενη περίπτωση, υποχρέωση υποβολής προδικαστικού ερωτήματος στο ΔΕΕ, καθώς δεν εφαρμόζεται στην κρινόμενη υπόθεση η νομολογία του ΔΕΕ περί του εννόμου συμφέροντος μη οριστικώς αποκλεισθέντος υποψηφίου. Ωστόσο, τόσο οι αποφάσεις της ελληνικής νομολογίας, όσο και οι αποφάσεις του ΔΕΕ, οι οποίες αναφέρονται στις σκέψεις 17 και 18 της απόφασης, δεν οδηγούν στο συμπέρασμα περί του αν υπάρχει ή όχι έννομο συμφέρον του οριστικώς αποκλεισθέντα να προσβάλει την απόφαση επιλογής του ανθυποψηφίου του, όταν ο αιτών δεν είναι σε θέση κατά τον αρχικό διαγωνισμό να παράσχει το συμβατικό αντικείμενο. Σε κάθε περίπτωση δεν οδηγούν στο συμπέρασμα αυτό με τη σαφήνεια που θα επέτασσε το ενωσιακό δίκαιο για την αποφυγή της υποχρέωσης αποστολής προδικαστικού ερωτήματος στο ΔΕΕ.

Καθόσον φαίνεται να μην υπάρχει νομολογία του ΔΕΕ (το οποίο είναι και το αρμόδιο να έχει τον τελευταίο λόγο όταν υπάρχει αμφιβολία για την ερμηνεία ενωσιακών κανόνων) που να έχει κρίνει το συγκεκριμένο ζήτημα περί εννόμου συμφέροντος του αιτούντος υπό τις ανωτέρω περιστάσεις, πράγμα που ανέδειξε και η μειοψηφία, προκύπτει εν προκειμένω πως οι ενωσιακοί κανόνες επέτασσαν την αποστολή προδικαστικού ερωτήματος προς επίλυση της διαφοράς. Η δε αναφορά στη σκέψη 18 ότι η αιτούσα δεν αιτήθηκε την αποστολή προδικαστικού ερωτήματος στο ΔΕΕ, δεν ασκεί επιρροή στην υποχρέωση αυτή του ανωτάτου δικαστηρίου, καθώς η τελευταία πηγάζει απευθείας από πρωτογενή ενωσιακή νομοθεσία και το ερώτημα ή τα ερωτήματα μπορεί να υποβληθεί/ούν αυτεπαγγέλτως.

Στις περιπτώσεις που διαπιστώνεται επιφυλακτική στάση ενός ελληνικού δικαστηρίου, και μάλιστα ανωτάτου, για την αποστολή προδικαστικού ερωτήματος, γεννάται εύλογος συνειρμός με τα στοιχεία της τελευταίας ετήσιας έκθεσης Στατιστικών του 2024 του Δικαστηρίου⁵, από την οποία διαπιστώνεται ότι η Ελλάδα απέστειλε μόλις πέντε προδικαστικά ερωτήματα κατά τη διάρκεια του έτους, σε αντίθεση με την Πορτογαλία –αντίστοιχο σε πληθυσμό κράτος μέλος με την Ελλάδα–, όπου κατά τη διάρκεια του ίδιου έτους, απέστειλε δεκαέξι. Φαίνεται, επομένως, σαφώς ότι ο διάλογος μεταξύ ενωσιακού και Έλληνα δικαστή έχει περιθώρια να είναι συχνότερος. Η συχνή συνεργασία μεταξύ ενωσιακού και εθνικού δικαστή καθίσταται αναγκαία, διότι σκοπός του προδικαστικού ερωτήματος δεν είναι μόνο η επίλυση συγκεκριμένης διαφοράς, αλλά και η συμβολή στην ομοιόμορφη εφαρμογή ενωσιακών κανόνων στο σύνολο του εδάφους της Ένωσης. □

⁵ Βλ. Δικαστικές στατιστικές του Δικαστηρίου, *Ετήσια Έκθεση 2024, Στατιστικά του Δικαστηρίου*, σελ. 10, διαθέσιμο στο [link](#).